

ΓΕΙΑΣ ΘΕΡΑΠΕΙΑ»
ΕΣΔΝΕ

Τόμος 32, Τεύχος 3
Ιούλιος – Σεπτέμβριος 1993

ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ
ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ
ΝΟΣΗΛΕΥΤΡΙΩΝ – ΝΟΣΗΛΕΥΤΩΝ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η Οδύσσεια της Νοσηλευτικής και η αναζήτηση της Ιθάκης
2. Νοσηλευτική φροντίδα ηλικιωμένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα
3. Η συμβολή της οικογένειας στην ψυχική υγεία του παιδιού
4. Διεθνές πρόγραμμα μελέτης νομοθετικής ρύθμισης της νοσηλευτικής
5. Ποιότητα, κόστος και νοσηλευτική (συνέχεια)
6. Πανελλήνια Συνδιάσκεψη για την κατάρτιση νοσηλευτών στην Ογκολογική Νοσηλευτική
7. Νοσηλευτική και HIV/AIDS. Επικέντρωση στην κοινότητα/φροντίδα στο σπίτι
8. Μετά το Συνέδριο

CONTENTS

1. The Odyssey of Nursing and the search for Ithaka
2. Nursing care of the elderly in the European Community
3. Contribution of the family to the child's mental health
4. International Regulation of Nursing. International Council of Nurses (I.C.N.)
5. Quality, costs and nursing translation (continued)
6. Greek National Conference on the Oncological Training of Nurses
7. Nursing and HIV/AIDS. Focus on community/care at home
8. After the Conference

NOSSILEFTIKI

QUARTERLY PUBLICATION OF THE
HELLENIC NATIONAL GRADUATE NURSES ASSOCIATION

Vol 32, No 3
July – September 1993

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

Εθνικός Σύνδεσμος
Διπλωματούχων Νοσηλευτριών - Νοσηλευτών
Ελλάδος
Πύργος Αθηνών, Γ' κτίριο, 2ος όροφος
Μεσογείων 2, 115 27 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 77 02 861

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ε. Αγιώτου - Δημοπούλου
Ε. Γουλιά
Α. Καλοκαιρινού
Μ. Μαλγαρινού
Α. Παπαδαντωνάκη
Ε. Πατηράκη
Α. Πορτοκαλάκη
Α. Ραγιά
Ε. Χαραλαμπίδου

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Μαρία Μαλγαρινού
Επίτ. Καθηγήτρια ΤΕΙ Αθηνών
Πύργος Αθηνών - Γ' Κτίριο
2ος όροφος - 115 27 ΑΘΗΝΑ

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Φωτοστοιχειοδεσμία - Σχεδιασμοί
Εξώφυλλο - Εκτύπωση

Κ. & Γ. ΖΕΡΜΠΙΝΗ Ο.Ε.
Κεντρικό : Χαριλάου Τρικούπη 73, Αθήνα, Τηλ. 36 14 741
Εργοστάσιο : Σουλίου 10, Αγ. Δημήτριος, Τηλ. 99 42 382
Βιβλιοπωλείο : Μικράς Ασίας 76, Γουδί, Τηλέφ. 77 98 654

ΕΤΗΣΙΕΣ ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Νοσηλεύτριες/ές-Σπουδάστριες/ές ...	2500 δρχ.
Οργανισμοί-Εταιρείες-Βιβλιοθήκες ..	4500 δρχ.
Εξωτερικού	40 \$
Τιμή τεύχους	750 δρχ.
Τιμή τευχών 1990, 1991	600 δρχ.
» » 1985 - 1989	500 δρχ.
Παλαιότερα τεύχη	400 δρχ.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η Οδύσσεια της Νοσηλευτικής και η αναζήτηση της Ιθάκης 125
Στ. Παπαμικρούλη
2. Νοσηλευτική φροντίδα ηλικιωμένων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα 134
Β.Α. Λανάρα
3. Η συμβολή της οικογένειας στην ψυχική υγεία του παιδιού 139
Α. Ραγιά
4. Διεθνές πρόγραμμα μελέτης νομοθετικής ρύθμισης της νοσηλευτικής 149
Αθηνά Καλοκαιρινού-Αναγνωστοπούλου
5. Ποιότητα, κόστος και νοσηλευτική (συνέχεια) ... 154
Μετάφραση: Γ. Πιερράκος, Α. Χατζηνικολάου
6. Πανελλήνια Συνδιάσκεψη για την κατάρτιση νοσηλευτών στην Ογκολογική Νοσηλευτική 159
Χρ. Πλατή
7. Νοσηλευτική και HIV/AIDS. Επικέντρωση στην κοινότητα/φροντίδα στο σπίτι 162
Μετάφραση: Ε. Αγιώτου-Δημοπούλου
8. Μετά το Συνέδριο 167
Στέλλα Μεγάλου Κοπριτέλλη

CONTENTS

1. *The Odyssey of Nursing and the search for Ithaka* 125
St. Papamikrouli
2. Nursing care of the elderly in the European Community 134
V.A. Lanara
3. Contribution of the family to the child's mental health 139
A. Raya
4. International Regulation of Nursing. International Council of Nurses (I.C.N.) 149
Athina Kalokerinou-Anagnostopoulou
5. Quality, costs and nursing tranilation (continued) 154
G. Pierakis, A. Chatzinikolaou
6. Greek National Conference on the Oncological Training of Nurses 159
Ch. Plati
7. Nursing and HIV/AIDS. Focus on community/care at home 162
E. Agiotou-Dimopoulou
8. After the Conference 167
S. Megalou Kopriteli

Η Οδύσσεια της Νοσηλευτικής και η αναζήτηση της Ιθάκης*

ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΠΑΠΑΜΙΚΡΟΥΛΗ

Περίληψη: Περιγράφεται η περιπλάνηση της Νοσηλευτικής δια μέσου των αιώνων και εξετάζονται τα προβλήματα που συνάντησε και συναντά ακόμη στην εξελικτική πορεία της σαν εκπαίδευση και σαν άσκηση του Νοσηλευτικού έργου. Διαπιστώνεται ότι άλλα επαγγέλματα υγείας, πολύ νεώτερα της Νοσηλευτικής, χωρίς περιπλανήσεις, όρισαν το επίπεδο και το περιεχόμενο των σπουδών τους και κατοχύρωσαν τα επαγγελματικά τους δικαιώματα, ευθύνες και καθήκοντα. Ποιά είναι λοιπόν η Ιθάκη την οποία η Νοσηλευτική αναζητεί και πώς θα φθάσει σ' αυτήν, ξεφεύγοντας τους κινδύ-

νους των Λαιστρυγόνων και του Κύκλωπος, της Σκύλλας και της Χάρυβδης, των Σειρήνων και της Κίρκης;

Οι Νοσηλευτές πρέπει να συνειδητοποιήσουν τον καθοριστικό ρόλο τους για την κάλυψη των αναγκών υγείας και να αναλάβουν τις ευθύνες τους για την ποιότητα της φροντίδος που παρέχεται στους πολίτες.

Η Ιθάκη αντιπροσωπεύει τις αξίες της Νοσηλευτικής. Θα φθάσει στην Ιθάκη όταν όσοι την σπουδάζουν και την ασκούν την αναζητήσουν και την βρουν καδένας για τον εαυτόν του.

- Κύριε Πρόεδρε της Εταιρείας Νοσηλευτικών Σπουδών,
- Κύριε Αντιπρόεδρε του Τμήματος Νοσηλευτικής του Πανεπιστημίου Αθηνών,
- Κυρίες Καθηγήτριες και Κύριοι Καθηγητές,
- Αγαπητές και Αγαπητοί Συνάδελφοι,

Ευχαριστώ ιδιαίτερα τον Πρόεδρο της Εταιρείας Νοσηλευτικών Σπουδών Καθηγητή κύριο Ιούλιο Ιωσηφίδη και τις άξιες συνεργάτιδες του, στο Συμβούλιο της Εταιρείας, καθώς και όλα τα μέλη της, αποφοίτους του Πανεπιστημίου Αθηνών και άλλων Πανεπιστημίων.

Θα ήθελα πρώτα από όλα να ευχαριστήσω για την τιμή που μου γίνεται σήμερα από την εκλεκτή αυτή ομήγυρη, στην όμορφη ευκαιρία που οργάνωσε η Εταιρεία Νοσηλευτικών Σπουδών, πρώτος εύχυμος καρπός της Πανεπιστημιακής Νοσηλευτικής εκπαίδευσης στη μικρή μας χώρα.

Ευχαριστώ για τα καλά τους λόγια, τον Πρόεδρο της Εταιρείας Καθηγητή κύριο Ιούλιο Ιωσηφίδη, καθώς και τις Καθηγήτριες Κυρίες Αφροδίτη Ραγιά και Βασιλική Λανάρα. Οι ευγενικές τους παρατηρήσεις, για την μικρή μου συμβολή στην προαγωγή της Νοσηλευτικής στη χώρα μας, νομίζω είχαν και αρκετή δόση υπερβολής.

Σαν άτομο, δεν θα τολμούσα να δεχθώ την τιμή αυτή, γιατί δεν αισθάνομαι πως έκανα κάτι παρα πάνω από το καθήκον μου, θα ευχόμουν δε να είχα επιτελέσει πάντοτε το καθήκον μου στην πληρότητά του. Μόνο σαν εκπρόσωπος όλων των Νοσηλευτριών και των Νοσηλευτών, αν έχω την τιμή και το δικαίωμα να εκπροσωπώ όλο αυτό το ευγενικό ειρηνικό στράτευμα της αγάπης, δέχομαι σήμερα την μεγάλη τιμή αυτή που δεν είναι δική μου μόνο, αλλά τιμή όλης της Νοσηλευτικής μας οικογένειας, και σας ευχαριστώ πολύ.

Η αγάπη τους, όπως κάνει πάντοτε η αγάπη, μεγεθύνει τα προτερήματα, τονίζει τα επιτεύγματα, ελαχιστοποιεί τα μειονεκτήματα και σκεπάζει τις αποτυχίες. Όμως και τα μειονεκτήματα υπάρχουν και οι αποτυχίες δεν λείπουν.

Τώρα που βρίσκομαι στο όμορφο ηλιοβασίλεμα μιας ζωής γεμάτης προσφορά και αγώνα, όπως είμαι βεβαία ότι συμβαίνει με όλες τις Νοσηλεύτριες και τους Νοσηλευτές του κόσμου, αισθάνομαι κι εγώ βαθεία ευγνωμοσύνη προς τον Αγαδό Θεό γιατί οδήγησε τα βήματά μου σε ένα τόσο ευλογημένο έργο.

* Η Ομιλία αυτή έγινε στο επίσημο δείπνο της Εταιρείας Νοσηλευτικών Σπουδών στο ξενοδοχείο Caravel τον Νοέμβριο 1991.

Αν έγινε κάτι καλό και αν επετεύχθη κάτι μικρό ή μεγάλο, είναι καρπός συλλογικής προσπάθειας και αληθινά στενής συνεργασίας. Κινητήριος δύναμις στις προσπάθειες όλων, ήταν και είναι πάντα ένας κοινός σκοπός και στόχος όλων το συμφέρον του Κλάδου, όχι ατομικές επιδιώξεις. Πηγή δυνάμεως και ανεφοδιασμού η πίστις εις τον Θεόν και η αγάπη στο έργο μας το τόσο δύσκολο αλλά και τόσο ωραίο. Ένα έργο απαιτητικό, μα που γεμίζει την ψυχή βαθύτατες ικανοποιήσεις, που είναι τόσο πιο αληθινές και πιο μόνιμες όσο πιο κοντά βρίσκεται ο Νοσηλευτής στον πονεμένο άνθρωπο.

Στην Σιսυφική προσπάθεια που όλες μαζί κάναμε για την προαγωγή της Νοσηλευτικής, πόσες φορές διερωτηθήκαμε, γιατί αυτή η ταλαιπωρία και η Οδυσσεική περιπλάνηση; Ένα έργο άγιο, υψηλό, ευγενές, ωραίο όσο και δύσκολο και απαιτητικό, χρήσιμο και αναντικατάστατο, που απευδύνεται στον όλο άνθρωπο σαν βιοψυχοκοινωνικό σύνολο, στη πιο δύσκολη και κρίσιμη ώρα της ζωής του. Ένα έργο που ασχολείται με το ατίμητο αγαθό της ζωής και της υγείας του ανθρώπου, να έχει μια τόσο ασήμαντη αν όχι και αρνητική κοινωνική αποτίμηση και τόσο σκανδαλώδη παρανόηση, κάποτε και περιφρόνηση και άδικη μεταχείριση από την υπεύθυνη Πολιτεία. Ακόμη δε και από αυτούς τους στενούς συνεργάτες, τους συναγωνιστές στον ίδιο στίβο και για τον ίδιο σκοπό: «την ανακούφιση του πόνου και την θεραπεία της επιστήμης»¹.

Κάποτε είπα σε μια ομήγυρη ιατρών ότι η Νοσηλευτική είναι το αδύναμο σιτάρι που αλέθεται ανάμεσα σε δυο βαρειές μυλόπετρες κι αυτές είναι οι Γιατροί και οι Διοικητικοί. Σιωπηλά, παραδέχθηκαν την παρομοίωση, γιατί πολλή αλήθεια κρύβει. Βέβαια η Νοσηλευτική ταλαιπωρείται αλλά ούτε πεθαίνει ούτε χάνεται. Παρ' όλες αυτές τις πιέσεις, ζει και θα ζει, γιατί χρειάζεται. Όπως από το σιτάρι βγαίνει το αλεύρι και από το αλεύρι γίνεται το ψωμί και το ψωμί είναι βασική τροφή για τον ανθρώπινο οργανισμό, το ίδιο βασική και αναντικατάστατη είναι η παρουσία της Νοσηλευτικής Υπηρεσίας σε όλους τους σχηματισμούς και τα Υγειονομικά Ιδρύματα, από το Υπουργείο Υγείας μέχρι το τελευταίο αγροτικό ιατρείο, στην εσχάτη της Ελληνικής και κάθε Επικράτειας.

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι το επίπεδο ποιότητας της φροντίδος που παρέχεται από οποιοδήποτε υγειονομικό σύστημα και σχήμα, εξαρτάται πρωτίστως από την αριθμητική επάρκεια,

την οργάνωση και την ποιότητα του Νοσηλευτικού προσωπικού. Η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της υγειονομικής περιθάλψεως του λαού, είναι συνάρτησις πολλών παραγόντων, κρίνεται όμως και εξαρτάται από την ποιότητα της Νοσηλευτικής Υπηρεσίας. Ακόμη και στη σχέση κόστους και αποτελεσματικότητας το νοσηλευτικό προσωπικό μπορεί να παίζει πρωτεύοντα ρόλο. Με όλη τη δυσκολία που παρουσιάζουν οι έρευνες σε θέματα επάρκειας, ποιότητας φροντίδος κ.λπ. θα πρέπει η Νοσηλευτική Έρευνα να στραφεί προς αυτήν την κατεύθυνση και να δώσει συγκεκριμένα στοιχεία που ίσως βοηθήσουν στη διαμόρφωση της υγειονομικής πολιτικής της χώρας.

Συγχωρείστε μου αυτή τη μεγάλη εισαγωγή που όμως, όπως πιστεύω, δεν είναι άσχετη ούτε με την Οδύσσεια της Νοσηλευτικής ούτε με την αναζήτηση της Ιθάκης.

«Σαν βγής στον πηγαϊμό για την Ιθάκη, να εύχεσαι νάναι μακρύς ο δρόμος»

μας λέει ο Αλεξανδρινός ποιητής, Κωνσταντίνος Καβάφης στο ποίημά του «ΙΘΑΚΗ»².

Και είναι πράγματι μακρύς ο δρόμος της Νοσηλευτικής στον «πηγαϊμό» για την Ιθάκη, χωρίς αυτό να το έχουμε ευχηθεί εμείς οι Νοσηλευτές.

Η Νοσηλευτική είναι συνηλικιώτης του ανθρώπου από της εγκαταστάσεώς του στη γή, στη μεταπτωτική του βέβαια κατάσταση. Άρχισε σαν μια προσπάθεια ανακουφίσεως του πόνου και φροντίδος του ασθενούς μέσα σε οικογενειακά πλαίσια, πέρασε από τα πρώτα θεραπευτήρια - Ασκληπιεία που ήταν συγχρόνως και Ναοί και Ιερά. Υπηρέτες του Ναού, «Θεράποντες», Ιερείς του Ασκληπιού και ιατροί, φρόντιζαν τους ασθενείς.

Η Καθηγήτρια κυρία Βασιλική Λανάρα στο Βραβευμένο από την Ακαδημία Αθηνών βιβλίο της «Τα εκατό χρόνια της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων του Ευαγγελισμού, 1875 - 1975» αναφέρεται εις άρθρον του Καθηγητού Αρ. Κούζη εις το Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν «ΗΛΙΟΥ». Τομ. Θ', εις το οποίον σημειώνεται ότι ο Πλάτων διαιρεί την ιατρικήν εις τέσσαρες κλάδους: Την Φαρμακευτικήν, την Χειρουργικήν, την Βοηθητικήν και την Νοσογνομικήν. Δυνάμεθα να συμπεράνωμεν, λέει η κ. Λανάρα ότι ο κλάδος της «βοηθητικής» κατά τον Πλάτωνα, είναι η Νοσηλευτική υπό την σύγχρονον ίσως αντίληψιν. Διότι Νοσηλευτική σημαίνει: βοήθεια, υποστήριξη, υπηρεσία προς τον άνθρωπον³.

Όστε μπορεί να υποθέσει κανείς ότι η Ιατρική και η Νοσηλευτική κάποτε ξεκίνησαν μαζί σαν

μια προσπάθεια αντιμετώπισης των αναγκών υγείας του ανθρώπου. Ενώ όμως η Ιατρική διαμορφώθηκε από τον 5ον πρό Χριστού αιώνα με τον Ιπποκράτη σε επιστήμη και τέχνη που ασκήθηκε επαγγελματικά, η Νοσηλευτική παρέμεινε κυρίως οικογενειακή υπόθεση, σαν παροχή φροντίδος στα ασθενούντα μέλη της οικογένειας, καθ' όλη την προχριστιανική εποχή.

Με την εμφάνιση του Χριστιανισμού η Νοσηλευτική γίνεται εθελοντική προσφορά βοήθειας σε κάθε πάσχοντα, οικείο ή ξένο, φίλο ή εχθρό. Γίνεται διακονία του «πλησίον», εμπνεομένη από την «Καινήν Εντολήν» της αγάπης και κατευθυνόμενη από την εκκλησία, είτε μέσα στα σπίτια των πασχόντων είτε στα πρώτα ιδρύματα, τα Ξενοδοχεία και τους Ξενώνες που ήταν οι πρόδρομοι των σημερινών Νοσοκομείων. Το έργο της νοσηλείας γίνεται με επάρκεια και με αγάπη.

Η χρυσή αυτή εποχή της Νοσηλευτικής κληροδότησε στο έργο μας τις ιερές του βάσεις, την αγάπη, την ανθρωπιά και τις φιλοσοφικές του δομές, με τη θεώρηση του ανθρώπου σαν όντος με αιώνιες προεκτάσεις. «Η αγάπη αποτελεί τον δεμέλιον λίθον της Νοσηλευτικής, διευρύνει τους ορίζοντες αυτής και προσδίδει μοναδικήν έννοιαν εις το έργον της νοσηλείας»³. Τα στοιχεία αυτά διηγήρησε η Νοσηλευτική για αιώνες είτε ησκήτο, κυρίως επαγγελματικά, στη Βυζαντινή Ανατολή είτε στη Δύση απο Μοναχές και Μοναχούς.

Με την επικράτηση της Μεταρρυθμίσεως (1517) και την κατάργηση των Μοναστηριών, δεν υπάρχουν πλέον μοναχές για το έργο της νοσηλείας και η Νοσηλευτική γνωρίζει περίοδο καταπτώσεως κυρίως στις Προτεσταντικές χώρες. Η Νοσηλευτική γνωρίζει το Ναδίρ της. Στην απărăδεκτη αυτή κατάσταση αντιδρά η Florence Nightingale στον 19ο αιώνα, εξ αιτίας της πλημμελεστάτης νοσηλείας των Άγγλων τραυματιών του Κριμαϊκού πολέμου.

Η Florence Nightingale ήταν ευφυής και δυναμική γυναίκα με μια σπάνια για την εποχή της μόρφωση και βαθειά πίστη στο Θεό, με πλούσια ψυχικά χαρίσματα, και μια ισχυρή εσωτερική ώθηση προσφοράς, ήταν γεννημένη Νοσοκόμος. Η Nightingale δεν ήταν μια ονειροπόλος νέα της Αγγλικής Αριστοκρατίας. Ήταν μια δυναμική πρωτοπόρος Νοσηλεύτρια, τέλεια καταρτισμένη στις αρχές και τις μεθόδους της Νοσηλευτικής, απόλυτα ενημερωμένη στα υγειονομικά θέματα. Ανέλαβε το 1854 την νοσηλεία των ασθενών και τραυμα-

τιών του Κριμαϊκού πολέμου, στους στρατώνες - Νοσοκομείο του Σκούταρη, όπου εργάσθηκε με βαθύτατη συναίσθηση ευθύνης, με αγάπη για τον άνθρωπο και με πλήρη επαγγελματική επάρκεια, αν και εθελοντής. Σε λίγους μήνες κατάφερε να μειώσει τη θνησιμότητα από 40% σε 2%. Έσωσε έτσι χιλιάδες ζωές συμπατριωτών της, υπερνικώντας απίδανες και σκληρές αντιδράσεις από διγμένους ιατρούς και αμετακίνητους από το παραδοσιακό σύστημα αξιωματικούς του στρατού, με την υποστήριξη βεβαίως του Υπουργού των Στρατιωτικών Sidney Herbert ο οποίος με διαταγή του της είχε δώσει απόλυτη πρωτοβουλία δράσεως.

Αυτή ήταν μια μεγάλη στιγμή στην ιστορία της Νοσηλευτικής⁴. Η Florence Nightingale με την εργασία της απέδειξε ότι η σωστή νοσηλεία μπορεί να σώσει ανθρώπινες ζωές και πως η Νοσηλευτική είναι επιστήμη και τέχνη που όποιος την ασκεί πρέπει να την διδαχθεί και να την μάθει. Γεμάτη από αυτή τη βεβαιότητα η ίδια, διέθεσε το μεγάλο ποσό των 44.000 χρυσών λιρών, που οι ευγνώμονες συμπατριώτες της της χάρισαν, για την ίδρυση της πρώτης Σχολής Νοσοκόμων στο Νοσοκομείο του Αγίου Θωμά στο Λονδίνο το 1860, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για ένα από τα πρώτα γυναικεία επαγγέλματα⁴.

Σκέπτομαι, μερικές φορές, ποιά θα ήταν η πορεία της Νοσηλευτικής αν αντί να ιδρύσει, η μεγάλη αυτή οραματίστρια, μια Σχολή Νοσοκόμων στο Νοσοκομείο του Αγίου Θωμά, ίδρυε μια Νοσηλευτική Σχολή πλάι στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου του Λονδίνου δημιουργώντας έτσι μια νέα επιστήμη αντί για ένα νέο επάγγελμα. Άραγε, να υπήρχαν οι προϋποθέσεις για ένα τέτοιο βήμα εκείνο τον καιρό; Δύσκολο να αποφανθεί κανείς.

Πιστεύω πως αν η Νοσηλευτική είχε ξεκινήσει σαν μια επιστήμη υγείας, δεν θα είχε συναντήσει στο δρόμο της την Κίρκη και την Καλυγώ, δεν θα είχε συγκρουσθεί με τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπες, δεν θα είχε περάσει από τη Σκύλλα και τη Χάρυβδη, δεν θα είχε περιπλανηθεί σε στεριές και σε θάλασσες 131 χρόνια τώρα και ποιός ξέρει για πόσα ακόμη χρόνια θα ταλαιπωρείται ώσπου να φθάσει στην Ιθάκη.

Γεγονός είναι ότι η «γεμάτη περιπέτειες, γεμάτη γνώσεις»² Οδύσσεια της Νοσηλευτικής άρχισε από τότε που ιδρύθηκε η πρώτη Σχολή και ξανοίχθηκε στο πέλαγος το καινούργιο σκαρί με το νέο επάγγελμα, την Νοσηλευτική, και τους πρώτους ενδουσιώδεις ηρωικούς «συμπολεμιστές» της

μεγάλης Νοσηλεύτριας που μέσα σε λίγα χρόνια, σκόρπισαν στην Ευρώπη και στις άλλες ηπείρους, μεταφέροντας το πρότυπο της εκπαίδευσής που εφαρμόσθηκε στη Σχολή της Nightingale.

Μέχρι τότε η Νοσηλευτική, με τις λίγες ομολογουμένως γνώσεις της, χωρίς ιδιαίτερη συγκρότηση και οργάνωση διακόνησε τις ανάγκες των ασθενών για αιώνες με ενδιαφέρον και αγάπη ή και αδιάφορα με στεγνό επαγγελματισμό, αναλόγως της ηθικής ποιότητας αυτών που το ασκούσαν, πάντοτε όμως χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα, απαιτήσεις, ή αναζητήσεις.

Από τη στιγμή όμως που η Νοσηλευτική έγινε επάγγελμα παρουσιάσθηκαν και τα προβλήματα, εκπαιδευτικά, οργανωτικά, εργασιακά, οικονομικά, δεοντολογικά, κοινωνικής αποδοχής, επαγγελματικής κατοχυρώσεως, εξελίξεως, ελέγχου και εποπτείας και σωρείας άλλων προβλημάτων και αναζητήσεων.

Άλλα επαγγέλματα υγείας για να περιορισθούμε μόνο σ' αυτά, πολύ νεώτερα από τη Νοσηλευτική, με ζωή ολίγων δεκαετιών δεν περιπλανήθηκαν όπως η Νοσηλευτική. Όρισαν απλά και χωρίς αμφισβητήσεις το γνωστικό τους αντικείμενο και καθόρισαν με ακρίβεια το περιεχόμενο της εργασίας των. Κατοχύρωσαν ακόμη απολύτως το δικαίωμα της ασκήσεως του επαγγέλματός των.

Γιατί η Νοσηλευτική περιπλανάται ακόμη; Ποιές είναι οι αιτίες της Οδύσσειάς της; Είναι άραγε η φύση της εργασίας που δημιουργεί τα προβλήματα της μόνιμης ελλείψεως Νοσηλευτικού προσωπικού λόγω της βαρύτητας και των ποικίλων δυσκολιών του Νοσηλευτικού έργου;

Είναι το γεγονός ότι το Νοσηλευτικό έργο είναι σχεδόν αμιγώς γυναικείο επάγγελμα;

Μήπως είναι το «πολύτροπον» και το «πολυμήχανον» του Οδυσσέως που μας κάνει να τα επιχειρούμε όλα και να είμαστε «ικανές» για όλα; Πόσες από τις καθημερινές μας δραστηριότητες στα Νοσοκομεία ή στην Κοινότητα είναι πράγματι Νοσηλευτικές δραστηριότητες; Και αν δεν είναι γιατί τις αναλαμβάνουμε;

Μήπως φταίμε και μεις για πολλά από τα προβλήματα που συναντούμε στην εργασία μας και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουμε σαν άτομα σαν ομάδες και σαν Κλάδος;

«Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας, τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις, αν δεν τους κουβανείς μές την γυχή σου, αν η γυχή σου δεν τους σπίνει εμπρός σου». μας λέει ο ποιητής της ΙΘΑΚΗΣ².

Όποιες όμως και αν είναι οι αφορμές για την περιπλάνηση της Νοσηλευτικής και το μερίδιο της δικής μας ευθύνης γι' αυτή, πιστεύω πως βασική αιτία παραμένει η φύση της εργασίας, αυτή καθ' εαυτή και το γεγονός ότι αποτελεί γυναικείο επάγγελμα. Μια εργασία ακαθόριστη θα έλεγα, δύσκολη και απαιτητική είναι φυσικό να έχει σαν αποτέλεσμα τη μόνιμη έλλειψη εργαζομένων σ' αυτή. Η έλλειψη Νοσηλευτικού προσωπικού σε συνδιασμό με τις επιτακτικές ανάγκες νοσηλείας ασθενών, ασκεί ισχυράν πίεση επί της Πολιτείας, των υπευθύνων των υγειονομικών υπηρεσιών και του ίδιου του Κλάδου, με αποτέλεσμα να γίνονται υποχωρήσεις και απόπειρες καλύψεως των αναγκών με εμβαλωματικές λύσεις, πρόχειρες, αμελέτητες και πολλές φορές σαφώς εσφαλμένες. Οι λύσεις αυτές μπορεί να φαίνεται ότι επιλύουν προσωρινώς κάποια προβλήματα, δημιουργούν όμως πληθώρα αδιεξόδων που αποπροσανατολίζουν την Νοσηλευτική σαν εκπαίδευση και σαν άσκηση του επαγγέλματος.

Μια πρόχειρη ματιά στην εικόνα της Νοσηλευτικής εκπαίδευσής, παγκοσμίως και στη χώρα μας, μας πείθει, γι' αυτόν τον αποπροσανατολισμό. Μια τεράστια ποικιλία εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τριών και τεσσάρων επιπέδων Νοσηλευτικού προσωπικού, διάρκειας από ενός μέχρι πέντε ετών, προετοιμάζουν αυτούς που ασχολούνται με αυτό το τόσο δύσκολο, απαιτητικό και λεπτό συγχρόνως έργο. Η πολυμορφία της εκπαίδευσής δείχνει ότι η Νοσηλευτική αγωνίζεται ακόμη να βρει την ταυτότητά της.

Η Νοσηλευτική εκπαίδευση σαν σύστημα, σαν επίπεδο, και περιεχόμενο σπουδών, αλλά και σαν λειτουργία παίζει καθοριστικό ρόλο για την όλη πορεία της Νοσηλευτικής.

Η Νοσηλευτική εκπαίδευση ξεκίνησε και λειτούργησε για δεκαετίες με το σύστημα της Σχολής Μαθητείας "apprenticive system". Λίγες θεωρητικές γνώσεις και πολλή πρακτική άσκηση. Σύντομα όμως έγιναν πολλές αλλαγές. Οι κυριότερες αλλαγές που έγιναν στην Νοσηλευτική εκπαίδευση αφορούν την μετακίνηση του εκπαιδευτικού προγράμματος, από το χώρο της υγείας στο χώρο της παιδείας, την ανεξαρτοποίησή του από το Νοσοκομείο και την ένταξή του στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Επίσης άλλαξε όπως ήταν φυσικό το περιεχόμενο του εκπαιδευτικού προγράμματος, ο τρόπος διοικήσεως της Σχολής, η δομή του εκπαιδευτικού προσωπικού, η προετοιμασία και τα προσόντα του.

Για να πραγματοποιηθούν οι αλλαγές αυτές, έγιναν ερευνητικές μελέτες βάσει των οποίων, οργανώθηκαν πειραματικά προγράμματα και προγράμματα πιλότοι σε πολλές χώρες αλλά η περιπλάνηση συνεχίζεται και η αναζήτηση εξακολουθεί. Για πόσα άραγε ακόμη χρόνια; Θα φθάσουμε κάποτε στην Ιθάκη ή θα μας καταπιή κάποια Σκύλλα, κάποια Χάρυβδη ή κάποιος Κύκλωπας από τους πολλούς που ενεδρεύουν στην πορεία μας;

Η Αμερική είναι η πρώτη χώρα που λειτούργησε Πανεπιστημιακά Νοσηλευτικά Προγράμματα από την αρχή του αιώνα μας. Έχει σαφώς προσανατολισθεί προς την Πανεπιστημιακή εκπαίδευση, όπως και ο Καναδάς, η Ιαπωνία, η Κορέα και μερικές άλλες μικρότερες χώρες.

Η Ευρώπη σαν σύνολο προχωρεί με διστακτικά βήματα και το ίδιο συμβαίνει σε πολλές άλλες περιοχές του κόσμου. Σήμερα όλες οι χώρες προσανατολίζονται προς την Πανεπιστημιακή εκπαίδευση, κινούνται όμως προς αυτήν την κατεύθυνση με διαφορετικό ρυθμό.

Η Νοσηλευτική αναμφισβήτητα είναι επιστήμη Υγείας. Άραγε δεν ήταν πάντοτε; Αν επιστήμη είναι η γνώση αιτίων και αιτιατών δεν είναι απαραίτητη για το Νοσηλευτικό έργο η βαθειά γνώση των φαινομένων που συνδέονται με την υγεία και τη νόσο του ανθρώπου και των αιτίων που τα προκαλούν; Το γνωστικό αντικείμενο της Νοσηλευτικής είναι ευρύ, όσο σύνδετος είναι ο άνθρωπος τον οποίον φροντίζει. Περιλαμβάνει μια γενή δεμελίωση στις φυσικές και βιολογικές επιστήμες καθώς και στις ανθρωπολογικές επιστήμες. Το 50% όμως του προγράμματος συνήθως αναφέρεται στη Νοσηλευτική θεωρητική δεμελίωση με εφαρμογή των γνώσεων σε όλους τους κλάδους της φροντίδος υγείας.

Η Νοσηλευτική δεν είναι Τεχνολογία εφ' όσον ο άνθρωπος τον οποίον φροντίζει δεν είναι μηχανή. Η φυσική θέσις της Νοσηλευτικής εκπαίδευσως είναι το Πανεπιστήμιο. Άραγε όμως η Πανεπιστημιακή εκπαίδευση θα οδηγήσει την Νοσηλευτική στην Ιθάκη; Πιστεύω πως αυτό θα εξαρτηθεί από τους ίδιους, τους επιστήμονες Νοσηλευτές.

Αν είναι απαραίτητη η επιστημονική κατάρτιση του Νοσηλευτού και είναι επιθυμητή η Πανεπιστημιακή εκπαίδευση δεν είναι για να αναβαθμισθεί η ιδιότης του Νοσηλευτού αλλά να αναβαθμισθεί η φροντίδα υγείας του Λαού.

Για να αναβαθμισθεί η φροντίδα υγείας πρέπει ο επιστήμων Νοσηλευτής να αναλάβει τις ευ-

δύνες του με συνέπεια και εντιμότητα εκεί που περισσότερο χρειάζεται, στην άμεση δηλαδή και προσωπική παροχή της φροντίδος αυτής κατά πρώτον λόγον.

Βεβαίως για να γίνει αυτό, να έχει δηλαδή ο κάθε Νοσηλευτής ολόκληρη την ευθύνη της Νοσηλευτικής φροντίδος ορισμένου αριθμού ατόμων, ασθενών ή υγιών, χωρίς να την αναθέτει σε βοηθούς και υποβοηθούς, θα πρέπει να υπάρχει μεταξύ Νοσηλευτού και ασθενών αριθμητική αναλογία τέτοια που να το επιτρέπει.

Στη χώρα μας με τα σημερινά αριθμητικά δεδομένα δεν φαίνεται αυτό δυνατόν και ο επιστήμων Νοσηλευτής περιορίζεται συνήθως σε διοικητικά και διδακτικά καθήκοντα. Και από αυτές όμως τις θέσεις, ο επιστήμων που έχει επίγνωση της ευθύνης του και του ρόλου του, θα αναλάβει την φροντίδα τουλάχιστον των πιο δύσκολων περιστατικών, όταν κρίνει ότι ο ασθενής ή ο προβληματισμένος υγιής χρειάζεται την επέμβασή του.

Όπως μέσα στις υγειονομικές μας υπηρεσίες υπάρχει μόνο ένα επίπεδο ιατρών, με την ιεραρχία του φυσικά, έτσι θα πρέπει κάποτε να υπάρξει ένα μόνο επίπεδο Νοσηλευτών με τη δική του ιεραρχία.

Όπως ο ιατρός ασκεί μόνο ιατρική στο χώρο της υγείας και ο Νοσηλευτής να ασκεί μόνο Νοσηλευτική. Επειδή δε στο χώρο της υγείας υπάρχουν βοηθητικά καθήκοντα που δεν είναι ούτε ιατρικά ούτε Νοσηλευτικά θα πρέπει να υπάρχει το Βοηθητικό Υγειονομικό Προσωπικό όπως έχει στη χώρα μας δεσπισθεί από το Π.Δ. 87/1986, που θα διεκπεραιώνει αυτά τα καθήκοντα και θα βοηθεί όλους τους επιστήμονες που εργάζονται στο χώρο. Βεβαίως το προσωπικό αυτό, δεν θα πρέπει να είναι τελείως ανεκπαιδευτο όπως είναι σήμερα αλλά θα πρέπει να εκπαιδεύεται για τα καθήκοντά του στα Τεχνικά Επαγγελματικά Λύκεια και να ανήκει στην Κατηγορία Υπαλλήλων Δ.Ε., όχι όμως στο Νοσηλευτικό προσωπικό, παρ' ότι θα επιβλέπεται και θα κατευθύνεται από τους Νοσηλευτές.

Πιστεύω ότι όλοι οι μακροπρόθεσμοι προγραμματισμοί μας όσον αφορά την Νοσηλευτική εκπαίδευση διεθνώς και για τη χώρα μας πρέπει να κατευθύνονται προς ένα στόχο. Την δημιουργία ενός επιπέδου Νοσηλευτών Κατηγορίας Π.Ε. με χώρο εκπαίδευσως το Πανεπιστήμιο και αντικείμενο εργασίας την άμεση φροντίδα του ασθενούς και του υγιούς.

Όσο για τους βραχυπρόθεσμους και μεσο-

πρόδεσμούς στόχους τουλάχιστον για τη χώρα μας, θα πρέπει να κατευθύνονται στο να χρησιμοποιηθεί με τον αποδοτικότερο τρόπο το υπάρχον Νοσηλευτικό δυναμικό με μια συνεχή σταθερά και συνεπή προσπάθεια για την ταχύρρυθμη εκπαίδευση όλων των Πρακτικών Αδελφών που έχουν τα προσόντα ώστε να καταργηθεί ο κλάδος των Πρακτικών, προσωρινός άλλωστε, σύμφωνα με το άρθρο 6 του Ν. 1579/1985.

Σε δεύτερο στάδιο, μεσοπρόδεσμα, θα πρέπει να επιδιωχθεί η συμπληρωματική εκπαίδευση των Βοηθών Νοσηλευτών που έχουν τα απαιτούμενα προσόντα, στα Τ.Ε.Ι. για την απόκτηση πτυχίου Νοσηλευτών, όπως προβλέπεται στο υπο συζήτηση Σχέδιο Νόμου για την υγεία. Παράλληλα όμως θα πρέπει να περιορισθούν στην αρχή και βαθμιαία να καταργηθούν οι Μέσες Τεχνικές Επαγγελματικές Νοσηλευτικές Σχολές, να γίνει προσωρινός και ο Κλάδος των Βοηθών Νοσηλευτών, ώστε συν τω χρόνω να καταργηθεί, όπως καταργήθηκε ήδη στην Αγγλία και σε πολλές άλλες χώρες.

Συγχρόνως με αυτές τις εξελίξεις θα πρέπει να μεθοδευθεί η βαθμιαία μεταφορά όλης της Νοσηλευτικής εκπαίδευσης από τα Τ.Ε.Ι. στα Πανεπιστήμια. Η μεταφορά αυτή δεν είναι εύκολη όπως των άλλων βαθμίδων, διότι χρειάζεται αριθμητική και ποιοτική επάρκεια Διδακτικού - Ερευνητικού - Νοσηλευτικού Προσωπικού, το οποίον δεν ετοιμάζεται ούτε εύκολα ούτε σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Με τον τρόπο αυτό μακροπρόδεσμα θα έχουμε στη χώρα μας όπως πιστεύω και σε πολλές άλλες χώρες, μόνο μια βαθμίδα Νοσηλευτικού προσωπικού Κατηγορίας Π.Ε.

Όλα αυτά βέβαια πρέπει να γίνουν αντικείμενο μελέτης και εφ' όσον υπάρξει συμφωνία μεταξύ των διαφόρων φορέων της Νοσηλευτικής εκπαίδευσης και των εκπροσώπων του επαγγέλματος να μεθοδευθούν καταλλήλως με την προϋπόθεση ότι θα υπάρξει πολιτική βούληση για την πραγματοποίησή τους. Θα πρέπει ακόμη να επιτευχθεί ευρεία πολιτική - κομματική θα έλεγα - και κοινωνική συναίνεση για να εξασφαλισθεί διαχρονική σταθερότης προς την κατεύθυνση αυτή, αφού κατά την ταπεινή μου γνώμη για τις μεταβολές αυτές θα χρειασθούν τουλάχιστον δύο δεκαετίες αν κινηθούμε με Ευρωπαϊκούς ρυθμούς και τέσσαρες αν κινηθούμε με τους γνωστούς δικούς μας ρυθμούς.

Είναι φανερό ότι όσο περιπλανάται η Νοση-

λευτική εκπαίδευση θα περιπλανάται και η Νοσηλευτική Άσκηση. Στην ίδια Σχεδία συνταξιδεύουν, τις ίδιες περιπέτειες αντιμετωπίζουν, την Ιθάκη αναζητούν. Η Νοσηλευτική ασκείται κυρίως σαν εξηρημένη εργασία αλλά και σαν ελεύθερο επάγγελμα.

Η υγειονομική ομάδα για αιώνες ήταν μικρή - πυρηνική θα λέγαμε. Ο γιατρός και η Αδελφή. Τα καθήκοντα της Αδελφής ήταν καθορισμένα. Εφαρμογή των ιατρικών οδηγιών, ατομική περιποίηση του ασθενούς, φροντίδα για την διατροφή του, ψυχολογική υποστήριξη στη δοκιμασία του, με σεβασμό στο πρόσωπο του ασθενούς και αδελφικό πλοσίασμα.

Ο Νοσηλευτικός κλάδος οργανώθηκε σε μια αυστηρά ιεραρχημένη και πειθαρχημένη υπηρεσία και απέδωσε ένα μεγαλειώδες έργο αναμορφώνοντας τα Νοσοκομεία της εποχής του 19ου αιώνα.

Στον 20ό αιώνα μας, η πρόοδος της ιατρικής και της τεχνολογίας έφερε μεγάλες αλλαγές στο χώρο της υγείας και των Νοσηλευτικών ιδρυμάτων. Νέα επαγγέλματα υγείας δημιουργήθηκαν πολλά από τα οποία οικοδομήθηκαν με υλικό που αποτελούσε μέχρι τότε δραστηριότητα της Νοσηλευτικής.

Τα συστήματα εργασίας ποικίλουν. Γίνεται ανάδειξη περιστατικών, ή καθηκόντων (case assignment ή task assignment). Δοκιμάζεται το σύστημα ομαδικής εργασίας (Team Nursing), χρησιμοποιείται ευρέως η μέθοδος Νοσηλευτικής Διεργασίας (Nursing Process) με την ολιστική και εξατομικευμένη Νοσηλευτική φροντίδα, αναπτύσσεται δε τώρα η νέα μέθοδος της Πρωτοβάθμιας Νοσηλευτικής Φροντίδος (Primary Nursing Care).

Στις πρώτες δεκαετίες της ασκήσεως του επαγγέλματος, η Αδελφή Νοσοκόμος παρείχε εξηρημένη εργασία μέσα στα ιδρύματα ή στην Κοινότητα. Τελευταία αναπτύχθηκε ο δεσμός του Νοσηλευτή ως ελεύθερου επαγγελματία -Nurse Practitioner ή Clinical Specialist - στην Αμερική και του "N.P." Nurse Practitioner ως υπαλλήλου και συνεργάτη του G.P. του General Practitioner στην Αγγλία.

Στη χώρα μας με το Π.Δ. 351/1989 εδόθη το δικαίωμα της ελευθέρως ασκήσεως του επαγγέλματος στους Νοσηλευτές αλλά, όπως φαίνεται, χρειάζονται πολλές προϋποθέσεις για να ανοίξει κανείς ένα «Νοσηλευτικό Γραφείο» και πρώτα από όλα να καθορισθούν, κατοχυρωθούν και τιμολογηθούν οι Νοσηλευτικές Πράξεις.

Πολλές από τις αλλαγές αυτές που σημειώνονται τα τελευταία χρόνια οφείλονται στην ανά-

πτυξη της Νοσηλευτικής έρευνας, που φυσιολογικά ακολούθησε την ένταξη της Νοσηλευτικής εκπαίδευσής στο Πανεπιστήμιο.

Παρ' όλες, όμως, αυτές τις εξελίξεις ακόμη απασχολεί τον κλάδο το ερώτημα τι είναι Νοσηλευτική και ποιό το περιεχόμενό της;

Από την πληθώρα των ορισμών της Νοσηλευτικής που διατυπώθηκαν και χρησιμοποιούνται σήμερα επισημαίνω τους ορισμούς που έδωσε το Διεθνές Συμβούλιο Νοσηλευτών και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ Διεθνούς Συμβουλίου Νοσηλευτών (I.C.N.). Εγκρίθηκε από το Συμβούλιο Εθνικών Αντιπροσώπων (C.N.R.) το 1987.

«Η νοσηλευτική ως αναπόσπαστο τμήμα του συστήματος υγείας, αποσκοπεί στην προαγωγή της υγείας, την πρόληψη της νόσου και τη φροντίδα των σωματικά και ψυχικά ασθενών, καθώς και των ατόμων που παρουσιάζουν κάποια μορφή αναπηρίας, όλων των ηλικιών και σε όλα τα ιδρύματα παροχής υγειονομικής φροντίδας και στην κοινότητα.

Μέσα στον ευρύ αυτό τομέα παροχής υπηρεσιών υγείας, αντικείμενο ιδιαίτερης φροντίδας της Νοσηλευτικής αποτελεί το άτομο, η οικογένεια ή και ομάδες ατόμων, καθώς και οι αντιδράσεις τους στα τρέχοντα ή δυνητικά προβλήματα υγείας που αντιμετωπίζουν (ANA 1980)*.

Οι αντιδράσεις αυτές των ατόμων ποικίλουν ανάλογα και μπορεί να κυμαίνονται από αντιδράσεις για την αποκατάσταση της υγείας μετά από κάποιο συγκεκριμένο ατομικό επεισόδιο ασθένειας, μέχρι και δραστηριότητες σχετικά με την ανάπτυξη πολιτικής για την μακροπρόθεσμη προαγωγή της υγείας του πληθυσμού.

Μοναδικός σκοπός της Νοσηλευτικής στη φροντίδα των ατόμων ασθενών ή υγιών είναι να αξιολογήσει τις αντιδράσεις τους σε σχέση με την κατάσταση υγείας τους και να βοηθήσει τα άτομα να πραγματοποιήσουν τις δραστηριότητες εκείνες που συντελούν στη διατήρηση της υγείας, την επανάκτησή της σε περίπτωση ασθένειας, ή οδηγούν σε ένα αξιοπρεπή θάνατο, τις οποίες δραστηριότητες θα διεκπεραιώνε μόνο του το άτομο

εάν είχε την απαραίτητη δύναμη, θέληση και γνώση. Διεκπεραιώνει δε ο Νοσηλευτής τις δραστηριότητες αυτές με τέτοιο τρόπο ώστε να βοηθεί τα άτομα να αποκτήσουν πλήρη ή μερική ανεξαρτησία όσο το δυνατό πιο γρήγορα (Henderson 1977)* *.

Οι Νοσηλευτές μοιράζονται με τους επιστήμονες υγείας άλλων ειδικοτήτων του χώρου που υπηρετούν καθώς και επιστήμονες άλλων κοινωνικών υπηρεσιών, τις δραστηριότητες του προγραμματισμού, εφαρμογής και αξιολόγησης με σκοπό την επιβεβαίωση της επάρκειας των προσφερομένων υπηρεσιών για την προαγωγή της υγείας, πρόληψη της νόσου και φροντίδος ασθενών ή αναπήρων ατόμων»⁵.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΝΟΣΗΛΕΥΤΙΚΗΣ Παγκοσμίου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ.)

«Η Νοσηλευτική είναι μια διεργασία επικοινωνίας μεταξύ Νοσηλευτή και ασθενούς κατά τη διάρκεια της οποίας ο Νοσηλευτής αξιολογεί τις ανάγκες υγείας του ασθενούς, θέτει αντικειμενικούς σκοπούς, επιλέγει το πρόγραμμα φροντίδος και εκτιμά τα αποτελέσματα της φροντίδος που προσφέρει. Ο Νοσηλευτής ελέγχει την αξιοπιστία του προγράμματος μαζί με τον ασθενή σε κάθε στάδιο της διεργασίας αυτής και αναπτύσσει στρατηγικές για να βοηθήσει τα άτομα να ζήσουν όσο πιο ανεξάρτητα μπορούν. Οι στρατηγικές αυτές ποικίλουν και ευρύνονται συνέχεια όσο η Νοσηλευτική δραστηριότητα επεκτείνεται στην Κοινότητα και την Πρωτοβάθμια Φροντίδα Υγείας»⁶.

Και οι δυο ορισμοί αρκετά μακροσκελείς με φανερό την προσπάθεια να καθορισθεί κάτι το ακαθόριστον. Όπως η ποικιλία των πολλών εκπαιδευτικών προγραμμάτων στην εκπαίδευση έτσι και η ποικιλία των ορισμών της Νοσηλευτικής - όλοι οι θεωρητικοί επιστήμονες έχουν δώσει δικούς τους ορισμούς και το ίδιο έχουν κάνει και πολλές χώρες - δείχνει την αναζήτηση της ταυτότητας της Νοσηλευτικής και την προσπάθεια για σαφή καθορισμό του περιεχομένου της.

Η ποικιλία των συστημάτων εργασίας, οργάνωσης και λειτουργίας της Νοσηλευτικής Υπηρεσίας, τίτλων ευθύνης και είδος εργασιακών σχέσεων, δεν αποτελεί βέβαια περιπλάνηση της Νοσηλευτικής αλλά μια φυσική εξέλιξη και ανάπτυξη η οποία ακολουθεί τις συνθήκες που κάθε φορά διαμορφώνονται στον κοινωνικό και υγειονομικό χώρο.

Εκεί που πιστεύω ότι η Νοσηλευτική έχει χάσει το δρόμο της και περιπλανάται —άραγε μόνο

*American Nurses' Association. Nursing - A Social Policy Statement. Kansas City, 1980. Page 9.

**Henderson, Virginia. Basic Principles of Nursing Care. Geneva International Council of Nurses, 1977.

η Νοσηλευτική;— είναι στους φιλοσοφικούς και δεοντολογικούς προσανατολισμούς της. Η φιλοσοφική διάσταση της Νοσηλευτικής είναι θέμα υγίστης σημασίας για ένα έργο ανθρωπιστικό σαν το δικό μας, και μάλιστα σε μια αποδυναμωμένη ηθικά, τεχνοκρατούμενη εποχή σαν τη σημερινή. Είναι μεγάλος ο κίνδυνος μέσα στην δίνη της επιστημονικής και τεχνολογικής προόδου να ξεχασθεί το πρόσωπο του ανθρώπου και η άπειρη αξία του σαν αιωνίου όντος.

Η φιλοσοφική θεώρηση του ανθρώπου, οι ηθικές αξίες που συνδέονται με την φροντίδα του, η επιστημονική μέθοδος προσεγγίσεως των προβλημάτων του και ικανοποίησης των αναγκών του είναι ο ηθικός οπλισμός του Νοσηλευτή, που θα τον βοηθήσει να ανταποκριθεί στο δύσκολο ρόλο του, να συμπαρασταθεί και να υποστηρίζει ψυχολογικά ανθρώπινες υπάρξεις που βρίσκονται στη πιο δύσκολη ώρα της ζωής τους και αντιμετωπίζουν με δέος και αγωνία την πιθανότητα και το μυστήριο του θανάτου. Ένας ρόλος δύσκολος που απαιτεί κόπο και χρόνο και διάθεση προσφοράς, υψηλή αντίληψη καθήκοντος και βαθιά συναίσθηση ευθύνης. Η προσφορά αυτής της βοήθειας στον συνάνθρωπο είναι χρέος για μας τους Νοσηλευτές, δεν είναι επιλογή.

Αυτή την έννοια του χρέους έχουμε χάσει, και όχι μόνο εμείς οι Νοσηλευτές, στη γεμάτη σύγχυση, σημερινή βαβελική εποχή μας και αυτή είναι η Ιθάκη που πρέπει να αναζητήσουμε.

Αγαπητοί Συνάδελφοι, Φίλες και Φίλοι της Νοσηλευτικής,

Η κορυφαία στιγμή της δημιουργίας του κόσμου, στο ομώνυμο αριστούργημα του Μιχαήλ Αγγέλου, στην οροφή της Capella Sistina, στη Ρώμη, έχει απεικονισθεί, όπως ασφαλώς γνωρίζετε, με δύο χέρια, στο κέντρο της εικόνας. Το γεμάτο σοφή δύναμη χέρι του Θεού, που απλώνεται με αγάπη προς το νεοδημιουργημένο άγυχο ακόμη πλάσμα Του και το αδύναμο χέρι του ανθρώπου που αναμένει την μετάγγιση της ζωής, την πνοή της ζωής.

Θα ήταν άραγε πολύ τολμηρό, να ζητήσουμε, οι Νοσηλευτές, τη χάρη απο τον Δημιουργό, να μπούμε και μεις μέσα σ' αυτήν την εικόνα; Οχι βέβαια σαν Δημιουργοί, αλλά σαν συνάνθρωποι να μπούμε και μεις μέσα στη βαθύτερη έννοια της εικόνας αυτής. Να μπορούμε δηλαδή και μεις, αφού γεμίσουμε τον νουν μας με την Νοσηλευτική γνώση και την καρδιά μας με αγάπη, να απλώνουμε το χέρι μας στο διπλανό άνθρωπο, με απόλυτο

σεβασμό στην ελευθερία του και στην ανεπανάληπτη προσωπικότητά του, να του δώσουμε τη Νοσηλευτική βοήθεια που έχουμε ευθύνη να του προσφέρουμε και για την οποία είμαστε προετοιμασμένοι.

Αν διακονούμε στο ιερό έργο της νοσηλείας να δώσουμε από την οποιαδήποτε δέση μας στους ασθενείς και σε όλους όσους ευρίσκονται στα όρια της ευθύνης μας, την φροντίδα που έχουμε χρέος να δώσουμε, όσο κόπο και αν μας στοιχίζει. Γιατί μόνο με την εκπλήρωση του χρέους, η ύπαρξη μας στη γη καταξιώνεται και η πρόσκαιρη αυτή ζωή μας νοσηματοδοτείται. Αν έτσι εκπληρώνουμε το καθήκον μας, είναι βέβαιον ότι, η ψυχή μας θα γεμίζει από βαθύτατη ικανοποίηση και θα ευγνωμονούμε Τον Αγαθό Θεό, γιατί μας έκανε συνεργάτες Του σε ένα έργο αγάπης, που δεν είναι έργο ρουτίνας, σαν πολλά άλλα έργα αλλά συνάντησις ψυχών.

Όσοι υπηρετούμε στην κοπιαστική αποστολή, να οργάνουμε διάνοιες και καρδιές και να σπέρνουμε το ζωντανό σπόρο της γνώσεως, στο ιερό έργο της εκπαιδεύσεως, ας δώσουμε στο μαθητή μας - φοιτητή ή σπουδαστή - τη γνώση της Νοσηλευτικής Επιστήμης. Μαζί όμως με την γνώση ας τον βοηθήσουμε να αποκτήσει και την «πολύμοχθο» Αρετή αφού «πάσα επιστήμη χωριζομένη... αρετής, πανουργία και ου σοφία φαίνεται»⁷. Έχουμε ακόμη χρέος μαζί με την γνώση και την αρετή να μεταδώσουμε στους νέους την πνοή μας, την έμπνευση, την πίστη και την αγάπη στο έργο μας έτσι όπως την πήραμε και μεις απο τις αξέχαστες δασκάλες μας της Νοσηλευτικής, ώστε να δημιουργήσουμε και μεις με την σειρά μας τους αυριανούς Νοσηλευτές και τις αυριανές Νοσηλεύτριες καταρτισμένους, δυνατούς, άξιους να συνεχίσουν την ωραία παράδοση του υψηλού μας έργου.

Και τέλος όσοι αγωνιζόμαστε στο εξαιρετικά δύσκολο και κάποτε άχαρο καθήκον της Νοσηλευτικής Διοικήσεως, με τα τόσα προβλήματα και τις ανυπερβλήτες δυσκολίες, ας εκπληρώσουμε και μεις το χρέος μας, όπως και όσο μπορούμε, απέναντι στους νοσηλευομένους και στο προσωπικό που βρίσκεται στον τομέα της ευθύνης μας αλλά και σε όλο το ίδρυμά μας.

Ας κοπιάσουμε, ας αγρυπνήσουμε, ας ταλαιπωρηθούμε με τις παντοειδείς ελλείψεις, ας δώσουμε τον καλύτερο εαυτό μας για να εξασφαλίσουμε τα οργανωτικά πλαίσια και τις προϋποθέσεις ώστε να έχουν οι ασθενείς μας, την καλύτερη

δυνατή Νοσηλευτική φροντίδα και το Νοσηλευτικό μας προσωπικό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες εργασίας. Και όλα αυτά μέσα σε ένα κλίμα δημοκρατικό, άνετο, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και συναδελφικής συνεργασίας αλλά με αυστηρή προσήλωση στο καθήκον, ευσυνειδησία και συναίσθηση ευθύνης.

Και αν η Διεθνής και η Ελληνική Νοσηλευτική σαν κλάδος πελαγοδρομεί αναζητώντας την Ιθάκη και αν η Οδύσσειά της κρατήσει για πολλές ακόμα δεκαετίες ή και αιώνες, εμείς οι ίδιοι, κάθε μια και κάθε ένας από μας τους νοσηλευτές, θα την βρει την Ιθάκη. Θα την βρει όταν πράγματι την επιδιώκει, όταν δίνει τον καλύτερο εαυτό του στην αναζήτησή της και χρησιμοποιεί σαν τον Οδυσσέα τις γνώσεις του, το χρόνο του, τα χαρίσματα και τα προσόντα του με σωφροσύνη και βαδειά συναίσθηση ευθύνης. Όχι δεν θα «γελάσει» κανέναν μας η Ιθάκη², γιατί πραγματικά όσοι προσπαθούμε και αγωνιζόμαστε πάντα, να είμαστε πρώτα «Άνθρωποι» και ύστερα «σωστοί Νοσηλευτές» δεν είμαστε μακριά από την Ιθάκη.

Αγαητοί, είναι γεγονός ότι στη ζωή μας κάποια Ιθάκη αναζητούμε όλοι μας, κάποιο πατρικό σπίτι μας περιμένει. Ας την αναζητούμε με πίστη και ελπίδα και ας ακολουθούμε τη συμβουλή του ποιητού:

*«Πάντα στο νού σου νάχης την Ιθάκη
το φδάσιμον εκεί ειν ο προορισμός σου»²*

Αλλά ποιός είναι αλήθεια ο προορισμός μας; Ποιά είναι η Ιθάκη που αναζητούμε: Όσο πιο μεγάλος, όσο πιο αληθινός ο προορισμός μας, τόσο πιο βαδειά η πίστις και η ελπίδα μας, και οι αγώνες μας πιο δυναμικοί. Και όσο πιο πολύ κοπιάσουμε στην πρόσκαιρη αυτή, μικρή ζωή μας ν' ανεβούμε στην υψηλή κορυφή του ιδανικού μας, τόσο πιο βαδειά η ειρήνη μας και η χαρά μας αληθινή.

Καλότυχτοι, αλήθεια, όσοι τους έλαχε να διακονήσουν σε ένα τέτοιο έργο και να γεμίσουν τη ζωή τους με αγάπη και προσφορά. Το έργο μας είναι σφραγίς θείας δωρεάς και αν το εργασθούμε με υπευθυνότητα, συνέπεια και αγάπη, από το «κατ' εικόνα» με το οποίον μας προίκισε ο Δημιουργός μας, δια της αγάπης θα οδηγηθούμε στο «καθ' ομοίωσιν» - ύγιιστος προορισμός του ανθρώπου επί της γης, το «ομοιωθείναι Θεώ» - αφού «ο Θεός αγάπη εστί και ο μένων εν τη αγάπη εν τω Θεώ μένει και ο Θεός εν αυτώ»⁸.

The Odyssey of Nursing and the search for Ithaca

Summary

Stavroula Papamikrouli

A brief account of the development of Nursing is made through the ages. The problems which Nursing Education and practice has faced in its development are analysed.

The odysseic wandering of Nursing is described, while other health professions, much younger than Nursing, have developed their educational programs and described their rights and duties by law, with out great difficulties.

If why Nursing is still fighting to keep its own ground? Which is it's Ithaca and how Nursing will reach it definately and successfully? Surely it needs Odysseus determination, wisdom and discretion to escape from the dangers of Lestrigones and Cyclops, of Skilla and Charivdis, of the Sirens and Kirke.

The content of Nursing as a Science must be determined and Professional Nurses should undertake their responsibilities and exercise their rights. Ithaca stands for values and Nursing will arrive there if each Nurse personally searches for it and finds it.

Βιβλιογραφία

1. Επιγραφή στα προπύλαια του Νοσοκομείου Ε.Ε.Σ. στην Αθήνα.
2. Καβάφης Κ: Άπαντα Ποιητικά. Ύμιλον / Βιβλία, σελίς 52, 1990.
3. Λανάρα Β: Τα εκατό χρόνια της Σχολής Αδελφών Νοσοκόμων του «Ευαγγελισμού» 1875-1975. Εθνικό Τυπογραφείο, Αθήναι, 1978. Σελίς 23, 31.
4. Παπαμικρούλη Σ: Η Νοσηλευτική σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο. Πρακτικά Α' Επιμορφωτικού Σεμιναρίου Αδελφών Νοσοκόμων. Θεσσαλονίκη. 1973. Σελίς 69.
5. International Council of Nurses. Development of Standards for Nursing Education and Practice. (ICN/89/157E). Γενεύη, 1989.
6. W.H.O./EURO. Nursing and the 38 European Regional Targets for Health for all. A discussion paper. Copenhagen, 1986.
7. Πλάτωνος, Μενέξενος. Κεφ. 19 - 9,10.
8. Ιωάννου, Πρώτη Επιστολή. Κεφ. 4, στίχος 16.